પ્રવચન નં. ૧૮, ગાથા-૨૬ થી ૨૮, શુક્રવાર, જેઠ વદ ૮, તા. ૨૬-૬-૧૯૭૦

૨૬મી ગાથા. આ 'દર્શનપાહુડ' છે. ધર્મમાં સમ્યગ્દર્શન એ મુખ્ય છે. ધર્મ તો એને અહીંયાં કહ્યો, ધર્મ અને ધર્મનો મત, અંતરમાં આત્મા જે છે, સર્વજ્ઞ પરમેશ્વરે જેવો કહ્યો એ આનંદનું ધામ આત્મા છે. એવો આત્મા, એની સન્મુખ થઈને રાગ, સંયોગ અને એક સમયની પર્યાયથી વિમુખ થઈને, સ્વભાવનું અંતરનું ભાન થઈને પ્રતીત થવી. અને એ પ્રતીત સહિત જ્ઞાન અને ચારિત્ર હોય (અર્થાત્) વીતરાગતા (હોય) અને બાહ્ય નગ્ન દશા હોય એને જૈનધર્મનો મત અથવા જૈનધર્મ કહેવામાં આવે છે. સમજાણું કાંઈ? એમાં પણ સમ્યગ્દર્શન મુખ્ય છે. સમ્યગ્દર્શન ન હોય તો એને જ્ઞાન પણ ન હોય, એને ચારિત્ર પણ ન હોય. અને બાહ્યનું દ્રવ્યલિંગ નગ્ન હોય તો પણ એ સાધુ નથી, તે ધર્મી નથી. એ વાત ચાલે છે.

'અભ્યંતર ભાવસંયમ બિના બાહ્ય નગ્ન હોનેસે તો કુછ સંયમી હોતા નહીં હૈ ઐસા જાનના.' અભ્યંતર આત્મા આનંદસ્વરૂપ (છે) એવું અંતરમાં ભાન (થાય) અને સ્વરૂપમાં લીનતા, આનંદની રમણતા (સ્વરૂપ) એવો જે સંયમ, એનું નામ ભગવાને સંયમ કીધો છે. અને એ સંયમ વિના બાહ્ય નગ્ન થાય, લુગડા છોડીને એકલો નગ્ન થાય એ કંઈ સાધુ નથી. એ કંઈ સંયમી નથી.

'યહાં કોઈ પૂછે-બાહ્ય ભેષ શુદ્ધ હો,...' બાહ્ય ભેખ-બાહ્ય નગ્નપણું શુદ્ધ હોય, એમ કહે છે. **'આચાર નિર્દોષ પાલન...'** પાળતા હોય. નિર્દોષ (આચાર હોય). એને માટે બનાવેલો આહાર-પાણી લેતા ન હોય, જંગલમાં રહેતા હોય, આગમ પ્રમાણે એનું આચરણ વ્યવહારે સારું હોય. **'અભ્યંતર ભાવમેં કપટ હો...'** એટલે અભ્યંતરમાં સમ્યગ્દર્શન હોય નહિ. વસ્તુનું ભાન ન મળે. એને માટે શું કરવું? **'ઉસકા નિશ્ચય કૈસે હો...'** એમ પ્રશ્ન છે. **'તથા સૂક્ષ્મભાવ**

કેવલીગમ્ય હૈ,...' એક ઇ પ્રશ્ન છે. સૂક્ષ્મ ભાવ તો કેવળી જાણે. ઘણો એક એક સમયનો ભાવ. **'મિથ્યાત્વ હો ઉસકા નિશ્ચય કૈસે હો,...'** સૂક્ષ્મ ભાવ કેવળીગમ્ય (છે), એવું મિથ્યાત્વ અંદર જરી સૂક્ષ્મ હોય અને આમ નગ્નદશા, સંયમમાં અઠ્યાવીસ મૂળગુણ, પંચમહાવ્રત પાળતા હોય, પંચમહાવ્રત એટલે શુભરાગ, એવી જેની ક્રિયા હોય અને અંદરમાં સમ્યગ્દર્શન ન હોય, આત્માનું ભાન ન મળે. એને અમારે શી રીતે સમજવું? **'નિશ્ચય બિના વંદનેકી ક્યા રીતિ?'** એનો નિશ્ચય ન હોય તો એને અમારે વંદન કરવું? સાધુ માનવા કે ન માનવા? એમ શિષ્યનો પ્રશ્ન છે.

'ઉસકા સમાધાન-ઐસે કપટકા જબ તક નિશ્ચય નહીં હો તબ તક આચાર શુદ્ધ દેખકર વંદના કરે ઉસમેં દોષ નહીં હૈ,...' આગમ પ્રમાણે નિર્દોષ આહાર-પાણી, વસ્ત્ર રહિત નગ્નપણું અને અઠ્યાવીસ મૂળગુણમાં કોઈ પણ દોષ ન હોય એવો શુદ્ધ આચાર દેખી વંદે તો એમાં દોષ હોય નહિ. વ્યવહાર જેનો શુદ્ધ હોય. **'કપટકા કિસી કારણસે નિશ્ચય હો જાય તબ વંદના નહીં કરે,...'** કારણ કે આ તો શ્રદ્ધાભ્રષ્ટ છે, આને કંઈ વસ્તુની ખબર નથી.

'કેવલીગમ્ય મિથ્યાત્વકી વ્યવહારમેં ચર્ચા નહીં હૈ,...' કેવળીગમ્ય એક સમયનો કોઈ મિથ્યાત્વભાવ (હોય તો) એની કંઈ વ્યવહારમાં ચર્ચા હોય નહિ. સમજ્યા? **'જો અપને જ્ઞાનકા વિષય હી નહીં ઉસકા બાધ-નિર્બાધ કરનેકા વ્યવહાર નહીં હૈ,...'** જે પોતાનો જ્ઞાનનો વિષય નથી એને વિરોધ કરવો કે અવિરોધ કરવો એનો કંઈ સવાલ નથી. **'સર્વજ્ઞ ભગવાનકી ભી યહી આજ્ઞા હૈ. વ્યવહારી જીવકો વ્યવહારકા હી શરણ હૈ.'** નિર્દોષ આહાર-પાણી લેતા હોય, નગ્નપણું હોય, અંતરમાં બાહ્યપણામાં વિરૂદ્ધ દેખાતું ન હોય. અંતર નહિ પણ બાહ્યથી વિરૂદ્ધ દેખાતું ન હોય તો વ્યવહારથી જૈનદર્શન એમ માનીને વંદન કરવાલાયક છે.

आगे इस ही अर्थको दृढ़ करते हुए कहते हैं :–

ગાથા-૨૭

ण वि देहो वंदिज्जइ ण वि य कुलो ण वि य जाइसंजुत्तो।
को वंदमि गुणहीणो ण हु सवणो णेय सावओ होइ।।२७।।

नापि देहो वंद्यते नापि च कुलं नापि च जातिसंयुक्तः।
कः[1] वंद्यते गुणहीनः न खलु श्रमणः नैव श्रावकः भवति।।२७।।

નહિ દેહ વંદ્ય, ન વંદ્ય કુલ, નહિ વંદ્ય જન જાતિ થકી;
ગુણહીન ક્યમ વંદાય? તે સાધુ નથી, શ્રાવક નથી. ૨૭.

१. 'कं वन्देगुणहीनं' षट्पाहुडमें पाठ है।

अर्थ :– देहको भी नहीं वंदते हैं और कुलको भी नहीं वंदते हैं तथा जातियुक्तको भी नहीं वंदते हैं क्योंकि गुण रहित हो उसको कौन वंदे ? गुण बिना प्रकट मुनि नहीं, श्रावक भी नहीं है।

भावार्थ :– लोकमें भी ऐसा न्याय है जो गुणहीन हो उसको कोई श्रेष्ठ नहीं मानता है, देह रूपवान हो तो क्या, कुल बड़ा हो तो क्या, जाति हो तो क्या, क्योंकि मोक्षमार्गमें तो दर्शन–ज्ञान–चारित्र गुण हैं, इनके बिना जाति–कुल–रूप आदि वंदनीय नहीं है, इनसे मुनि–श्रावकपणा नहीं आता है, मुनि–श्रावकपणा तो सम्यग्दर्शन–ज्ञान–चारित्रसे होता है, इसलिये इनको धारण हैं वही वंदने योग्य हैं, जाति, कुल आदि वंदने योग्य नहीं हैं।।२७।।

ગાથા-૨૭ ઉપર પ્રવચન

'આગે ઇસહી અર્થકો દઢ કરતે હૈં :-'

ण वि देहो वंदिज्जइ ण वि य कुलो ण वि य जाइसंजुत्तो ।
को वंदमि गुणहीणो ण हु सवणो णेय सावओ होइ।।२७।।

ભગવાનના માર્ગમાં દેહ જડ આ દેહ તો માટી છે. એ કાંઈ વંદવા યોગ્ય છે નહિ. આ તો જડ છે, માટી, પુદ્ગલ અજીવ છે. એ કાંઈ ગુણ નથી કે એને વંદન કરવું. '**કુલકો ભી નહીં વંદતે હૈં...**' ઉત્તમ કુળમાં હોય. શેઠિયા આવ્યા નથી? ઉત્તમ કુળના હોય. રાજકુળના કોઈ નગરશેઠના કુળના વગેરે. એ ઉત્તમ કુળનો હોય તો કાંઈ વંદન કરવા લાયક નથી. એથી કંઈ ગુણ નથી, એ કંઈ ગુણ નથી. વળી '**જાતિયુક્ત...**' પણ હોય. માતા પક્ષે બહુ ઊંચી જાતિ હોય. સમજાય છે? એથી કંઈ જાતિની અપેક્ષાએ કંઈ વંદન કરવા લાયક નથી. '**ક્યોંકિ ગુણ રહિત હો ઉસકો કૌન વંદે?**' જેમાં આત્મા સમ્યગ્દર્શન, જ્ઞાન અને ચારિત્ર નથી એવા ગુણ વિનાના કુળ અને જાતિ કે ભેખ કે દેહ એ વંદન કરવા લાયક નથી. સમજાણું કાંઈ? જુઓ! આ ધર્મીનો ધર્મ વિવેક. એને જાણવો પડશે કે નહિ? નવતત્ત્વની શ્રદ્ધામાં ચારિત્ર સમ્યગ્દર્શન સહિત કોને હોય? કેમ હોય? એને એણે બરાબર શ્રદ્ધાને ઓળખવી પડશે. નહિતર નવ તત્ત્વમાં વિરૂદ્ધ શ્રદ્ધા હશે તો એ શ્રદ્ધા મિથ્યાત્વ છે. સમજાણું કાંઈ? આહા..હા...!

કહે છે, '**ગુણ બિના પ્રકટ મુનિ નહીં, શ્રાવક ભી નહીં હૈ.**' આ તો પ્રગટ શબ્દ ક્યાંથી આવ્યો એટલું. શબ્દ સમજાવે છે. '**को वंदमि गुणहीणो ण हु सवणो णेय सावओ होइ**' જ્યાં અંદર આત્મા સર્વજ્ઞે કહેલો એવો, પુણ્ય-પાપના રાગરહિત, શરીર દેહ આદિની માટીની ક્રિયા રહિત, એવો ભગવાનઆત્મા એનું સમ્યગ્દર્શન, અનુભવ અને દર્શન હોય, અને એનું જ્ઞાન હોય અને એમાં સ્થિરતારૂપી સંયમ હોય તો એ વંદન કરવા લાયક છે. ગુણ વંદન કરવા લાયક છે. પંડિતજી! આહાહા..! આ મોટા કુળના છે કે બહુ રૂપાળા છે કે રાજનો કુંવર છે એણે દીક્ષા લીધી છે, એની રાણી, મા મોટા કુળની હતી માટે એને લઈને વંદન કરવા લાયક છે એમ છે નહિ.

અહીં તો પરમેશ્વર તીર્થંકરદેવ કેવળજ્ઞાની એણે જે આત્મા અને આત્માનું સમ્યગ્દર્શન (કહ્યું), અહીં તો સંયમસહિતની વાત છે ને? સમ્યગ્દર્શન આત્માનું પહેલું ધર્મનું પગથિયું એવું જેને પ્રગટ હોય, સાચું જેને અંતર આત્મજ્ઞાન હોય અને સ્વરૂપમાં સંયમ અને ચારિત્રની રમણતા આનંદની ઉગ્ર હોય, એ ગુણ વંદન લાયક છે. ભેખ ને જાતિ ને કુળ ને રૂપ એ કંઈ વંદનને લાયક નથી.

ભાવાર્થ :- 'લોકમેં ભી ઐસા ન્યાય હૈ જો ગુણહીન હો ઉસકો કોઈ શ્રેષ્ઠ નહીં મનાતા હૈ,...' ગુણ વિનાના લોકમાં પણ માને છે? **'દેહ રૂપવાન હો તો ક્યા, કુલ બડા હો તો ક્યા,...'** કુળ.. કુળ. કુળ મોટું હોય તેથી શું? જાતિ મોટી હોય તો શું? **'મોક્ષમાર્ગમેં તો દર્શન-જ્ઞાન-ચારિત્ર ગુણ હૈં,...'** લ્યો! ભગવાનના માર્ગમાં તો આત્મા પરમાનંદની મૂર્તિ (છે) એવું અંતર સમ્યગ્દર્શન (તે ગુણ છે). જુઓ! આ ધર્મની પહેલી સીઢી. આહા..! સમજાણું કાંઈ? અને એનું જ આત્માનું જ્ઞાન અને આત્મામાં રમણતાની વીતરાગતાની સંયમ દશા, તે વંદન કરવા લાયક છે. કહો, સમજાય છે કાંઈ?

'ઇનકે બિના જાતિ-કુલ-રૂપ આદિ વંદનીય નહીં હૈ,...' એ વિના જાતિ હોય કે મોટા પૈસાવાળાનો દીકરો હતો ને કરોડપતિનો હતો... સમજાણું? એ કાંઈ આદરવા લાયક નથી. **'ઇનસે મુનિ-શ્રાવકપના નહીં આતા હૈ,...'** લ્યો. શ્રાવકપણું ન આવે, એમ કહે છે. મોટો રાજાનો દીકરો હોય ને રાણીઓ છોડી હોય અથવા સંસાર .... બાર વ્રત ધાર્યા હોય વિકલ્પ પણ ભાન આત્માનું નથી, સમ્યગ્દર્શન નથી. વીતરાગ પરમેશ્વર કહે છે, કેવળજ્ઞાની કહે છે એવું એને અંતર્મુખ ચૈતન્યની શ્રદ્ધા અને સમ્યગ્દર્શન નથી. એનું જ્ઞાન નથી અને અંતર ચારિત્ર તો સમ્યગ્દર્શન વિના હોય નહિ તો એને શ્રાવક પણ કહેવામાં આવતા નથી. કહો, સમજાણું કાંઈ?

'મુનિ-શ્રાવકપણા તો સમ્યગ્દર્શન-જ્ઞાન-ચારિત્રસે હોતા હૈ,...' લ્યો. ભેખથી અને બહારના આચરણથી હોતું નથી. અંતર સ્વરૂપ ભગવાનઆત્મા, શુદ્ધ શુદ્ધ સ્વરૂપ (બિરાજમાન છે). ઉપયોગની વ્યાખ્યા નહોતી કરી? એક ફેરી કહેલું. 'પંચાધ્યાયી'માં ઉપયોગ છે ને? 'પંચાધ્યાયી'માં શુદ્ધઉપયોગ છે. આચાર્ય, ઉપાધ્યાય, સાધુને શુદ્ધઉપયોગ હોય છે. બધા ગુણોનું વર્ણન કર્યું છે ને? પંડિતજી! આચાર્ય, ઉપાધ્યાય, સાધુને શુદ્ધઉપયોગ હોય છે. એવું વર્ણન 'પંચાધ્યાયી'માં છે. 'મોક્ષમાર્ગ પ્રકાશક'માં, 'પ્રવચનસાર'માં આદિ ઘણા અધિકારમાં છે. અહીં તો શુદ્ધઉપયોગ કહે છે કે શુદ્ધઉપયોગ હોય એને શુક્લધ્યાન હોય. શુક્લધ્યાનીને શુદ્ધઉપયોગ (હોય). લ્યો, એવું લખાણ આવ્યું છે. આઠમે ગુણસ્થાને શુક્લધ્યાન હોય, ત્યાં શુદ્ધઉપયોગ હોય. આહાહા..!

મુમુક્ષુ :- આ કાળે શુક્લધ્યાન હોય નહિ.

ઉત્તર :- અરે..! ન હોય. શુદ્ધઉપયોગ ન હોય એમાં શુક્લધ્યાન ન હોય. પરમશુદ્ધઉપયોગને પ્રાપ્ત મુનિ છે. સમજાય છે કાંઈ? પરમશુદ્ધઉપયોગને પ્રાપ્ત (હોય) તેને મુનિ કહીએ. આહાહા..! ભારે કામ, ભાઈ! સમજાય છે કાંઈ? એકલા પંચમહાવ્રતના વિકલ્પ ને ક્રિયા

કરે એ કંઈ મુનિ નથી. અને એ પંચમહાવ્રતના વિકલ્પનો કર્તા થાય એ તો મિથ્યાદૃષ્ટિ છે. હું કરું છું, મારું કર્તવ્ય રાગનું છે. ઇ તો રાગ છે, આસ્રવ છે. સમજાણું કાંઈ? શુદ્ધઉપયોગપણું એ જ સાધુપણું છે. એ વાત તો આખી ભૂલાઈ ગઈ. એ પરમશુદ્ધઉપયોગ ત્રણેયને ગણ્યા. આચાર્ય, ઉપાધ્યાય, સાધુ. શુભરાગ દયા, દાન, વ્રત, તપનો જે રાગ છે એ તો શુભરાગ છે. એ તો શુભઉપયોગ છે, એ તો બંધનું કારણ ઝેર છે, રાગ છે. આહાહા..! સમજાણું?

અંતરમાં જ્ઞાતા, જ્ઞેય અને જ્ઞાન ત્રણના ભેદ ભૂલી અને શુદ્ધ અંતર રમણતા એકાકાર થાય એને ભગવાન શુદ્ધઉપયોગરૂપી ચારિત્ર, એને મુનિ, એને આચાર્ય, એને ઉપાધ્યાય કહે છે. અને એના પહેલા શ્રાવક હોય એને પણ શુદ્ધઉપયોગ કોઈ કોઈ વાર હોય છે. અરે..! સમ્યગ્દૃષ્ટિ હોય એને પણ શુદ્ધઉપયોગ કોઈ કોઈ વાર હોય છે. પણ પરમશુદ્ધઉપયોગ મુનિને હોય છે. સમજાણું કાંઈ? કાંઈ ખબર ન મળે. માળા હાંકે રાખે છે. ગેઝેટમાં લખ્યું છે. કાલે આવ્યું છે ને? જૈન ગેઝેટ. ગેઝેટ એટલે શું?

મુમુક્ષુ :- સમાચાર.

ઉત્તર :- સમાચાર? ગેજેટ એટલે સમાચાર, ઠીક. આ જૈનના સમાચાર આ? આવા? આહાહા..! જૈન પરમેશ્વરના સમાચાર તો એ છે કે આ મહાવ્રતનો, ભક્તિનો રાગ, વિકલ્પ ઉઠે છે ને? એ રાગથી ભિન્ન તારી ચીજ છે. એનું અંતરમાં સમ્યગ્દર્શન વિના તારી કોઈ પણ ક્રિયા એ ધર્મમાં આવતી નથી. આહાહા..! શું થાય? માણસને લુંટ્યા છે ને. સમજાણું કાંઈ?

શુદ્ધ પરિણતિ, શુદ્ધભાવ.. પેલામાં પણ નથી કહ્યું? 'બનારસીદાસ'માં. 'શુદ્ધતા વિચારે ધ્યાવે, શુદ્ધતામેં કેલી કરે' અત્યાર માટે કહ્યું હશે કે? આઠમું? અત્યારે તો આઠમું નથી. અહીં તો અત્યારની વાત લીધી છે.

મુમુક્ષુ :- અહીં નથી, 'સીમંધર' ભગવાન પાસે છે.

ઉત્તર :- 'સીમંધર' ભગવાન તો આત્મા પોતે છે. સીમ-મર્યાદાનો ધરનાર. રાગમાં ન જાય, વિકલ્પમાં ન જાય એવો આત્મા પોતે સીમંધર ભગવાન છે. આહા..! એની સમીપમાં જાય એટલે એને શુદ્ધઉપયોગ થયા વિના રહે નહિ. આહાહા..! સમજાણું કાંઈ? એ 'સીમંધર' ભગવાન તો પર છે. અહીં ક્યાં દે એવું છે કાંઈ? આહા..! ભારે કામ. સીમ એટલે મર્યાદાના ધરનાર. આત્માનો સ્વભાવ જ એવો મર્યાદિત છે કે કોઈ દિ' જ્ઞાયકસ્વરૂપ તે રાગરૂપે થતો જ નથી. પંચમહાવ્રતના રાગરૂપે આત્મા થયો જ નથી. એ તો રાગ, આસ્રવ છે. એને અજ્ઞાની ધર્મ માને છે અને કહે છે કે એ અમારું ચારિત્ર છે. 'જાદવજીભાઈ'!

મુમુક્ષુ :- વ્યવહાર ચારિત્ર છે.

ઉત્તર :- વ્યવહાર ચારિત્ર કેવું? એ તો નિશ્ચય હોય, સ્વરૂપની દૃષ્ટિ થઈ, જ્ઞાન અને રમણતા હોય તો પંચમહાવ્રતના વિકલ્પને વ્યવહાર ચારિત્ર એટલે ચારિત્ર નથી તેને ચારિત્ર કહેવું એનું નામ વ્યવહાર ચારિત્ર (છે). ભાન કાંઈ ન મળે ને એને વ્યવહાર ક્યાંથી આવ્યો? સમજાણું કાંઈ?

કહે છે, **'મુનિ-શ્રાવકપણા તો સમ્યગ્દર્શન-જ્ઞાન-ચારિત્રસે હોતા હૈ,...'** લ્યો. સમજાણું

કાંઈ? કોઈ બાર વ્રતના વિકલ્પ કરે માટે શ્રાવકપણું છે એમ નહિ એમ કહે છે. સમજાણું કાંઈ? ભગવાનની ભક્તિ બહુ કરે, પાંચ પાંચ લાખ મંદિર માટે ખર્ચે (એટલે શ્રાવક છે એમ નથી). હજી આ કરે છે ને. નથી ખર્ચ્યા? આ તો મોટું કરે છે. એય..! 'વજુભાઈ'! પાછું મોટું કરે એના પ્રમાણમાં બધું કરવું પડશે કે નહિ? દસ લાખનું. ઓછામાં ઓછું દસ લાખનું. એના પ્રમાણમાં પાછું બધું હશે કે નહિ? માનસ્તંભ વખતે પાંચ પાંચ હજાર માણસ આવેલા. આહાહા..! પાંચ સાડા પાંચ હજાર માણસનું મોટું શહેર બંધાણું. એથી પણ આ તો મોટું જબ્બર કામ છે. આ તો પરમાગમ. વીતરાગના વચનની મૂર્તિ. વાણીની મૂર્તિ. કહો, સમજાણું કાંઈ? આ તો થઈ ગયું માટે આમ થાય છે, પણ છે તો એ શુભભાવ. લાખ આપે કે બે લાખ આપે કે પાંચ લાખ આપે તો એ રાગ મંદ કર્યો હોય તો શુભભાવ થાય, ધર્મ-બર્મ નહિ. એ.. 'મલૂકચંદભાઈ'! એટલા તો એના છોકરા આપી ન દ્યે પણ આપે તો પણ શુભભાવ થાય, એમ અહીં કહીએ છીએ.

મુમુક્ષુ :- ધર્મ થાય એમ કહો તો આપે.

ઉત્તર :- ધર્મ થાય ક્યાંથી? ધૂળમાં ધર્મ થાય ન્યાં? પૈસા જ એના ક્યાં હતા? એના બાપના પણ નહોતા અને એના પણ ક્યાં હતા? એ તો જડના છે. જડના પૈસા જડ છે ઇ હું આપું છું એવું જે જડનું અભિમાનપણું એ જ મિથ્યાત્વ છે. આહાહા..!

મુમુક્ષુ :- પૈસા રાખી મૂકે તો શું...?

ઉત્તર :- રાખે તો પણ એ મારા છે એમ માને તો પણ મિથ્યાત્વ છે.

મુમુક્ષુ :- ચારે કોરથી દડે છે.

ઉત્તર :- કેમકે પૈસા જડ છે કે ચૈતન્ય? પૈસા જડરૂપે રહ્યા છે કે આત્માના થઈને રહ્યા છે?

મુમુક્ષુ :- એ આત્માના થઈને રહ્યા નથી પણ આત્માને ગરમી આપે છે.

ઉત્તર :- ગરમાઈ નથી. ધૂળેય નથી આવતી ન્યાં.

મુમુક્ષુ :- પ્રભુ! આપે તો પણ શુભભાવ છે અને ન આપે તો અશુભભાવ છે.

ઉત્તર :- કીધું ને. ન આપે તો અશુભભાવ, એ તો પોતે મારા છે એમ માને માટે. હું તો બીજી વાત કહું છું. એ રજકણો પૈસા છે એનો હું ધણી છું એમ માને તો મિથ્યાત્વ છે.

મુમુક્ષુ :- બહારના પાપ નહિ આ તો મિથ્યાત્વનું પાપ છે.

ઉત્તર :- એમ અહીં તો કહેવાય છે.

મુમુક્ષુ :- પહેલા ચારિત્રના પાપને હલકું કરી નાખ્યું.

ઉત્તર :- એ તો અજીવતત્ત્વ છે. અજીવતત્ત્વનો તું ધણી છો? જગતના પરમાણુઓ માટીને ભગવાને પુદ્ગલ તત્ત્વ કહ્યું. એ પુદ્ગલતત્ત્વ એ જીવતત્ત્વનું છે? એ માને કે એ મારા છે અને હું આને આપું છું. એ તો કહે છે એનો સ્વામી થઈને આપે તો મિથ્યાત્વ, રાગની મંદતા કરી હોય તો શુભ. મિથ્યાત્વ સહિતનું જરી પુણ્ય બંધાય. પુણ્યમાં તો અઘાતિમાં ફેર પડે પણ મિથ્યાત્વનું લાકડું તો મોટું છે ભેગું. સમજાણું કાંઈ?

અહીં તો કહે છે કે સમ્યગ્દર્શન, જ્ઞાન અને ચારિત્ર વિના એ ગુણ છે અને એના વિના

શ્રાવક કે મુનિ હોઈ શકે નહિ. દાન આપે તો શ્રાવક હોય, આવા વ્રત પાળે તો શ્રાવક હોય એમ નથી કહ્યું. જુઓ! સમ્યગ્દર્શન, જ્ઞાન અને ચારિત્ર. શ્રાવકને થોડું ચારિત્ર હોય, મુનિને વિશેષ હોય. એનો ભાગ તો બેયને હોય. સમજાણું કાંઈ? **'મુનિ-શ્રાવકપણા નહીં આતા હૈ,...'** સમ્યગ્દર્શન, જ્ઞાન ને ચારિત્ર વિના મુનિપણું, શ્રાવકપણું પણ આવે નહિ. **'મુનિ-શ્રાવકપણા તો સમ્યગ્દર્શન-જ્ઞાન-ચારિત્રસે હોતા હૈ, ઇસલિયે ઇનકે ધારક હૈં વહી વંદને યોગ્ય હૈં,...'** લ્યો. એના ધરનાર છે તે વંદવા યોગ્ય છે. **'જાતિ, કુલ આદિ વંદને યોગ્ય નહીં હૈ.'** શ્રાવકનું નામ તો આપ્યું છે ને. મૂળ પાઠમાં છે. '**सवणो णेय सावओ**' એટલું. આના વિના નથી. વંદન કરવા લાયક નથી.

સવારમાં આવ્યું હતું, નહિ? ઈશ્વર કર્તા માને જગત. વૈષ્ણવ. અને સાધુ થઈને છકાયની દયા હું પાળી શકું છું. છકાયના શરીર પુદ્‌ગલ છે. એની હું દયા પાળી શકું. બેય એક જાતના મિથ્યાદૃષ્ટિ છે. કહો, સમજાણું કાંઈ? કેમકે આ છકાયનો કર્તા થયો, પેલો ઈશ્વર આખી દુનિયાનો કર્તા થયો. ત્યાં તો આવ્યું હતું કે કર્તા થાય તેની મુક્તિ હોતી નથી. અને એ બેયને કર્તૃત્વબુદ્ધિવાળાને મિથ્યાદૃષ્ટિ જાણજે. એ સમ્યગ્દર્શનથી રહિત છે.

મુમુક્ષુ :- દયા કા પાલના..

ઉત્તર :- દયા કા પાલના અપના, પરકા નહીં. પરકા કૌન પાલ સકે? છકાય હૈ ઉસકા જ્ઞાન કરકે અપને સ્વરૂપમેં રહના વહ દયા હૈ. પર કી દયા કૌન પાલે? વહ તો જડ પરપદાર્થ શરીર છે. શરીરને રહેવું અને આત્માને રહેવું એ તો એની પર્યાયથી રહે. તમારાથી રહેતું હશે ન્યાં?

મુમુક્ષુ :- બચાવવા એ જ વાણિયાનું કામ ને.

ઉત્તર :- બચાવ્યા. કોને બચાવે? પોતાને બચાવતા આવડતું નથી અને કો'કને બચાવવા જાય છે. એનું આયુષ્ય હોય તો બચે, ન હોય તો મરી જાય એને કારણે. તમારે કારણે બચે છે ન્યાં? દયાનો શુભભાવ આવે. શુભભાવ આવ્યો એટલે એ બચી જાય અને એની દયા પળી જાય એ વાતમાં કાંઈ માલ નથી. સમજાણું કાંઈ?

મુમુક્ષુ :- ..

ઉત્તર :- એનો અર્થ કે એને એવો શુભભાવ હોય અને એને એ ધર્મ માને નહિ, એમ કહે છે. સેઠી! 'જયપુર'માં તો રહેતા હતા. આહા..!

નિશ્ચયદયા તો રાગની ઉત્પત્તિ ન થાય અને આત્માના સ્વભાવનો આશ્રય કરી અને વીતરાગી પર્યાયનો અંશ જે પ્રગટ થાય તેને ભગવાન દયા ને અહિંસા કહે છે. એવી દયાની વ્યાખ્યા કરી છે, હોં! 'આત્માવલોકન'માં છેલ્લે કરી છે ને. બધા બોલ મૂક્યા છે. 'આત્માવલોકન'. નહિ? ગૃહસ્થ... કેવા? 'દીપચંદજી'. 'દીપચંદજી'એ કર્યું છે, હોં! દયાની વ્યાખ્યા. લાવો ને, ક્યાં છે? આમાં નથી. 'આત્માવલોકન'. આ તો દયાની વ્યાખ્યા ગૃહસ્થે કરી છે. 'દીપચંદજી સાધર્મી' દિગંબર શ્રાવક. એણે પણ દયાની વ્યાખ્યા કેવી કરી! જુઓ! વાંચતા નથી, માણસને વિચારવું નથી. એય..! પરની દયા એ પણ એક ભગવાનનો ધર્મ છે, કરુણા એ

પણ જીવનો એક સ્વભાવ છે. એ તો અનંતાનુબંધીનો અભાવ થયો એ કરુણા. એનું નામ દયા કહેવામાં આવે છે. દયા કા લક્ષણ. એ જ પાનું આવ્યું, હોં! ઉઘડતા આવ્યું, સામું ઇ જ છે, લ્યો છઠ્ઠો બોલ છે. દયા કા લક્ષણ. વિકારમય પરિણામો દ્વારા અપને નિજ સ્વભાવ કા ઘાત નહીં કરના, અપને સ્વભાવકા પાલન કરના હી દયા હૈ.

મુમુક્ષુ :- એ તો શ્રાવકનું ..

ઉત્તર :- શ્રાવકનું નથી. ભગવાન પ્રમાણે કર્યું છે બધું. પંડિતજી! એમ કહે છે, શ્રાવકનું નથી, પેલામાં નથી કહ્યું? 'પુરુષાર્થસિદ્ધિ ઉપાય'માં. જેટલા અંશે રાગની ઉત્પત્તિ (થવી) એટલી હિંસા (છે) અને આત્માના સ્વભાવની જેટલી શુદ્ધતાની ઉત્પત્તિ એનું નામ અહિંસા અને દયા. દયા કી વ્યાખ્યા. દેખો! 'यत् निजस्वस्वभावं विकारभावेन न घातयति' રાગથી જીવની શાંતિનો ઘાત થાય છે. 'न घातयति न हिनस्ति, निजस्वभावं पालयति तदेव (सैव) दया।।६।।' (છદ્મસ્થ જીવોની પરમાત્મપ્રાપ્તિની સકલ રીતિ) 'દીપચંદજી'નું 'આત્માવલોકન' છે. સમજાણું કાંઈ? 'પ્રકાશદાસજી'! આત્માવલોકન છે. પરની દયા તો રાગ છે, વિકલ્પ છે. હો, આવે છે પણ એ તો (રાગ છે). શું થાય? રાગ છે એ જ ખરેખર હિંસા છે.

મુમુક્ષુ :- 'ધવલ' માં લખ્યું છે કે કરુણા સ્વભાવ છે.

ઉત્તર :- એ કરુણા એ તો આત્માના અકષાયભાવને કીધી. આત્માનો અકષાય ભાવ, એને કરુણા કીધી છે. કેવળીને કરુણા કીધી છે. કેવળીને દયાનો ભાવ હશે?

મુમુક્ષુ :- કેવળી તો કરૂણાના સાગર છે.

ઉત્તર :- કરૂણાના સાગર એટલે અવિકારી પરિણામના સાગર. સેઠી! માર્ગ તો આવો છે, બાપુ! વીતરાગ પરમાત્માનું આવું તત્ત્વ છે. આખી દુનિયાથી આ બીજી જાત છે. પરમેશ્વર કેવળજ્ઞાની તીર્થંકરદેવ. સમજાણું કાંઈ? બધી વ્યાખ્યા એની જુદી છે, હોં!

યતિ અને શ્રાવકનું લક્ષણ, જુઓ! **'સમસ્ત ઇન્દ્રિયોના ભોગોથી અને શરીરાદિ પરિગ્રહથી સર્વમાં મમતા રહિત થવું તે યતિનું લક્ષણ છે. એનામાં એકદેશ મમત્વનો ત્યાગ હોવો તે શ્રાવકનું લક્ષણ છે.'** (છદ્મસ્થ જીવોની પરમાત્મપ્રાપ્તિની સકલ રીતિ, શ્લોક-૭). બધી વ્યાખ્યા, એકેએકની.

શુદ્ધનું લક્ષણ, લ્યો, ઠીક! **'રાગાદિ વિકાર રહિત જ શુદ્ધનું લક્ષણ છે.'** દરેકની વ્યાખ્યા કરી છે. (શ્લોક-૧૦)

વૈરાગ્યનું લક્ષણ. **'રાગ, દ્વેષ, ખેદરહિત, જ્ઞાનસહિત ઉદાસીન ભાવ થવો તે વૈરાગ્ય કહેવાય છે.'** (શ્લોક-૮). આમ બાયડી, છોકરા છોડ્યા રાગ એ તો બધા વે...રાગી છે. ભાન ન મળે આત્માનું અને બાયડી, છોકરા છોડ્યા ને થઈ ગયા વૈરાગી. સમજાણું કાંઈ? અહીં તો રાગ, દ્વેષ અને ખેદ રહિત ઉદાસીન ભાવ. જ્ઞાનસહિત પાછું. તે પણ આત્માના સમ્યગ્જ્ઞાન સહિત. એને વૈરાગ્ય કહેવામાં આવે છે. બધી વ્યાખ્યા કરી, એકેએકની.

દાનનું લક્ષણ. વળી દાન આવ્યું, એય..! **'નિજ સ્વભાવભાવશક્તિરૂપ જ જીવદ્રવ્ય છે.'** શું

કહે છે? દાન.. દાન. નિજ સ્વભાવ-આત્માનો આનંદસ્વભાવ, વીતરાગસ્વભાવ, શુદ્ધસ્વભાવ. એ ભાવશક્તિરૂપ જીવદ્રવ્ય છે. ભાવશક્તિરૂપ જીવદ્રવ્ય-શક્તિવાન. '**નિજસ્વભાવભાવશક્તિરૂપ જ જીવદ્રવ્ય છે. અવ્યક્ત જે નિજસ્વભાવભાવ તે અભિવ્યક્ત થઈ જતાં તે સમયે પોતારૂપ પરિણમન કરે છે તે દાન છે.**' ભગવાનઆત્મા પોતાનો ભાવ જે વીતરાગસ્વભાવ છે, એનું જ્યારે અભ્યંતર પરિણમન વીતરાગ પરિણતિની દશા થાય તેને અહીંયાં દાન કહેવામાં આવે છે. પંડિતજી! સમજાણું કાંઈ? બહારના પૈસાના દાન દીધા ને આહાર-પાણી દીધા ને ધૂળ દીધા. કોણ દ્યે? એ તો જડ છે. અરે.. અરે...! આકરું ભારે. મોટો ગૃહસ્થ હોય કરોડ(પતિ) ને પાંચ લાખ ખર્ચે (તો) ધર્મ ધુરંધરનું બિરૂદ આપે. ધૂળમાંય ધર્મ નથી, સાંભળને હવે. સમજાણું કાંઈ? વીતરાગમાર્ગ તો વીતરાગભાવથી ઉત્પન્ન થાય. જેમાં જરી પણ રાગનો કણ રહે એ બધો વીતરાગધર્મ નહિ. આહાહા..! વસ્તુનો સ્વભાવ એવો છે. જુઓને! આમાં કહ્યું નહિ? જુઓ!

'जीवद्रव्य निजस्वभावभावशक्तिरूपं' એમ. જીવભાવ. દ્રવ્ય.. દ્રવ્ય. વસ્તુ ભગવાનઆત્માનું દ્રવ્ય આ. કેવું છે દ્રવ્ય? નિજસ્વભાવભાવશક્તિરૂપ છે. વીતરાગ સ્વભાવભાવ, અરાગી સ્વભાવભાવ, નિર્દોષ સ્વભાવભાવ. એ એની શક્તિ છે. 'अव्यक्तवत्' એ અંદર અવ્યક્ત છે. એને વ્યક્ત પરિણતિમાં પ્રગટ કરવો. સમજાણું કાંઈ? 'यदा स्वपरनामेभ्यः (स्वपरिणामेभ्यः) ददाति तद्दानम्।।१।।' દેખો! પોતાના શુદ્ધભાવને (આપે). આખો શુદ્ધભાવ તો આત્મામાં પડ્યો છે. શુદ્ધસ્વરૂપી જ આત્મા છે. એને શુદ્ધની પરિણતિરૂપી પર્યાય પ્રગટ કરવી એ આત્માને દાન દીધું. એનું નામ ખરું દાન કહેવાય. પૈસા-બૈસાનું દાન નહિ અને એમાં રાગ મંદ પડે એ ખરું દાન નહિ. એ દાન નહિ, એ તો અદાન છે. આહાહા..! એય...! એક તો ખર્ચતા ન હોય ને આવું સાંભળે (એટલે) ઠીક છે આપણે. પણ શું કહે છે? ન્યાં જવાના છે ને? કાંઈક કહેશે ખરા કે નહિ? કહો, સમજાણું આમાં?

મુમુક્ષુ :- દાન આપે તો શુભભાવ અને ન આપે તો અશુભભાવ..

ઉત્તર :- આપે તો નહિ. એમાં જતાં, પૈસા જવા કાળમાં રાગની મંદતાનો ભાવ હોય તો પુણ્ય ને રાગ ને આત્માની હિંસા છે. કહો, સમજાણું કાંઈ? કારણ કે રાગભાવ એ જ હિંસા છે. આ ગજબ વાત છે. રાડ નાખે પેલા સોનગઢને નામે. સોનગઢની વાત. સોનગઢ (એટલે) લેપ ન હોય એને સોનગઢ કહેવાય. સોનાને કાટ લાગે? એમ ભગવાનઆત્મા શુદ્ધ આનંદનું ધામ પ્રભુ, એને રાગનો કીચડો કેવો? આહાહા..! માન્યું છે કે હું રાગવાળો છું, વિકારવાળો છું એ માન્યતા એની જૂઠી છે. એ રાગ ને વિકલ્પ વિનાની મારી ચીજ નિર્વિકાર છે. શુદ્ધ આનંદનું ધામ પરમાનંદસ્વરૂપ, એવી શક્તિ છે. એ શક્તિવાળો છે, એનું પર્યાયમાં પરિણમન (થવું), તે શક્તિ છે તેવું થવું એનું નામ દાન અને દયા કહેવામાં આવે છે. સમજાણું કાંઈ? બધી વ્યાખ્યા ઘણી કરી. તપની વ્યાખ્યા, ભાવનાની વ્યાખ્યા. વ્રતનું લક્ષણ કીધું, જુઓ! '**પોતાના પરિણામોને રોકવા તે વ્રત કહેવાય છે.**' (શ્લોક-૫) '**ઇન્દ્રિય, મન અને ભોગાદિકની તરફ જતાં પોતાના પરિણામોને**

રોકવા...' વિકલ્પથી રોકવા અને નિર્વિકલ્પપણે રહેવું તે વ્રત છે.

અહીં તો કહે છે, **'જાતિ, કુલ આદિ વંદને યોગ્ય નહીં હૈ.'** જાતિ, કુળ તો જડ છે, હાડકા છે આ તો. આહા..! સમજાણું કાંઈ? અંદર ભગવાનઆત્મા વસ્તુ છે, વસ્તુ છે તો એમાં આનંદ ને જ્ઞાન, શાંતિ વસેલી શક્તિઓ છે. એ શક્તિની સંભાળ કરતાં જે સમ્યગ્દર્શન ને શાંતિ થાય એને ભગવાને ગુણ કહ્યા છે અને એ આદરણીય કહેવામાં આવે છે. આ વિના આદરણીય હોઈ શકે નહિ. આહા..! **'ઇસલિયે ઇનકે ધારક હૈં વહી વંદને યોગ્ય હૈં,...'** લ્યો. **'જાતિ, કુલ આદિ વંદને યોગ્ય નહીં હૈ.'** એ ૨૭ મી (ગાથા પૂરી) થઈ. ૨૮.

अब कहते हैं कि जो तप आदिसे संयुक्त हैं उनको नमस्कार करता हूँ :–

ગાથા-૨૮

वंदमि [१]तवसावण्णा सीलं च गुणं च बंभचेरं च।
सिद्धिगमणं च तेसिं सम्मत्तेण[२] सुद्धभावेण।।२८।।

वन्दे तपः श्रमणान् शीलं च गुणं च ब्रह्मचर्यं च।
सिद्धिगमनं च तेषां सम्यक्त्वेन शुद्धभावेन।।२८।।

સમ્યક્ત્વસંયુક્ત શુદ્ધભાવે વંદું છું મુનિરાજને;
તસ બ્રહ્મચર્ય, સુશીલને, ગુણને તથા શિવગમનને. ૨૮.

अर्थ :– आचार्य कहते हैं कि जो तप सहित श्रमणपना धारण करते हैं उनको तथा उनके शीलको, उनके गुणको व ब्रह्मचर्यको मैं सम्यक्त्व सहित शुद्धभावसे नमस्कार करता हूँ क्योंकि उनके उन गुणोंसे–सम्यक्त्व सहित शुद्धभावसे सिद्धि अर्थात् मोक्ष उसके प्रति गमन होता है।।

भावार्थ :– पहले कहा कि–देहादिक वंदने योग्य नहीं है, गुण वंदने योग्य हैं। अब यहाँ गुण सहितकी वंदना की है। वहाँ जो तप धारण करके गृहस्थपना छोड़कर मुनि हो गये हैं उनको तथा उनके शीलगुण ब्रह्मचर्य सम्यक्त्व सहित शुद्धभावसे संयुक्त हो उनकी वंदना की है। यहाँ शील शब्दसे उत्तरगुण और गुण शब्दसे मूलगुण तथा ब्रह्मचर्य शब्दसे आत्मस्वरूपमें मग्नता समजना चाहिये।।२८।।

---

१. 'तब समणणा' छाया – (तपः समापन्नात्) 'तवसउण्णा' 'तवसमाणं' ते तीन पाठ मुद्रित षट् प्राभृत की पुस्तक तथा उसकी टिप्पणीमें हैं।

२. 'सम्मत्तेणेव' ऐसा पाठ होनेसे पाद भङ्ग नहीं होता ।

ગાથા-૨૮ ઉપર પ્રવચન

'આગે કહતે હૈં કિ જો તપ આદિસે સંયુક્ત હૈં ઉનકો નમસ્કાર કરતા હૂં :-' 'કુંદકુંદાચાર્ય' કહે છે, અહો...! જેને આત્મજ્ઞાન, આત્મદર્શન અને ઇચ્છાનિરોધરૂપી સંયમ અને તપ (પ્રગટ થયા છે) એવા સંતોને હું વંદન કરું છું, એમ કહે છે. સમજાણું કાંઈ?

वंदमि तवसावण्णा सीलं च गुणं च बंभचेरं च।
सिद्धिगमणं च तेसिं सम्मत्तेणं सुद्धभावेण।।२८।।

અર્થ :- 'આચાર્ય કહતે હૈં કિ જો તપ સહિત શ્રમણપના ધારણ કરતે હૈં...' તપ એટલે મુનિપણું. મુનિપણું એટલે ચારિત્રની વીતરાગી દશા. સમજાણું કાંઈ? તપકલ્યાણક આવે છે કે નહિ? તપકલ્યાણક એટલે શું? ભગવાન 'મહાવીર' આદિ જે ચારિત્રપણે અંદરમાં આવ્યા એ તપ કહેવાય. એને તપ કહેવાય છે. ત્રણ કષાયનો અભાવ થઈ અને વીતરાગી અંતર દશા પ્રગટ થાય એવા મુનિપણાને તપ કહેવામાં આવે છે. એકલી ક્રિયાકાંડ અને મહાવ્રતને પાળે એને તપ પણ કહેતા નથી અને એને મુનિ પણ કહેતા નથી. આહાહા..!

મુમુક્ષુ :-

ઉત્તર :- આવે ઇ તો. સમજાણું? આ તો વસ્તુના સ્વરૂપ તરીકેનું આવું વર્ણન છે, હોં! કોઈ વ્યક્તિ માટેની (વાત) અહીં નથી. હમણાં દિગંબરોમાં એક મોટો લેખ લખ્યો છે ને? જ્યાં સુધી આ ૨૫૦૦ મા વર્ષનું પૂરું ન થાય ત્યાં સુધી કોઈ સંપ્રદાયના જીવોએ કોઈનો વિરોધ થાય એવું બોલવું નહિ. આ તો વસ્તુ સ્વરૂપ છે. કોઈ વ્યક્તિ પ્રત્યેનો વિરોધ કે દ્વેષ, એની વાત છે નહિ. બધા આત્મા છે. આત્મા છે બધા. એનું સ્વરૂપ શું છે એ વાતની વાત છે. કોઈ ... તમારો નિયમ પ્રશંસનીય છે. ભગવાનના ૨૫૦૦ મા વર્ષનો મહોત્સવ ત્રણેય ભેગા થઈને, ચારે ભેગા થઈને (ઉજવીએ). દિગંબર, શ્વેતાંબર, સ્થાનકવાસી અને તેરાપંથી ભેગા થઈને બધું કરવું. એ પહેલા કોઈએ કોઈને વિરોધ થાય એવું બોલવું નહિ. સેઠી! એમાં તો લખે છે બધું.

મુમુક્ષુ :- એનો અમલ તો ઘરેથી થાવો જોઈએ કે પર ઘરેથી થવો જોઈએ ?

ઉત્તર :- ઇ પરઘરથી. એને કોણ સાંભળે? લખે. કોઈ માણસ વાંચશે. કોણ એવો બધો વર્ગ પડ્યો છે. કાંઈ નથી. એમ ધાર્યું હતું કે નહિ? મહારાષ્ટ્રમાં ઘણું વાંચન (થશે). કાંઈ ન મળે. બાર-બાર હજાર, તેર-તેર હજાર માણસ આવતા. કોઈને કાંઈ નથી. મહારાજ કહે છે ઇ સાચું. કોઈને કાંઈ શંકા પણ નહિ ને વિરોધ પણ નહિ. તેમ કેટલાક કાંઈ સમજતા પણ નહિ. મોટો ભાગ (એવો હોય). બાહ્યનું ખરું ને? 'ધન્યકુમાર'. 'ધન્યકુમાર' બાળ બ્રહ્મચારી મોટો ગૃહસ્થ માણસ, પૈસાવાળો. ત્યાં પણ ઘણા ખર્ચ્યા. ભાષણ-બાષણ કરે ને આમ છાપ પાડે. બાર-તેર હજાર માણસ. ઇ ઊભો થાય એટલે લોકોને (એમ થાય). ગૃહસ્થ માણસ છે, મા-બાપ બેઠા છે. દસ ભાઈઓ! દસ ભાઈઓ. નવ પરણ્યા છે, પોતે બાળ બ્રહ્મચારી છે. અને કેટલી કીધી? જમીન છે.

હજાર એકર કે એમ કાંઈક કહેતા હતા. એક હજાર એકર જમીન છે. દસ ભાઈઓ, નવની વહુરુ. પોણોસો માણસ છે. બધું આવ્યું હતું. અંતરીક્ષમાં. પણ આની છાપ જબરી, હોં! જેમ આ 'બાબુભાઈ'ની ગુજરાતમાં છે ને? એમ આની.. આ તો પાછો દેખાવડો જરી. ઊભો થઈને બોલે. જાણે મોટો અમલદાર બોલતો હોય એવું બોલે. ભાષણ કરે. લોકો સાંભળે. મહારાજ અહીં આવ્યા છે, માંડ માંડ મેં કીધું ને આવ્યા છે માટે લાભ લેવો, ફલાણું કરવું. આ વાત આપણને મળી છે, આપણા ભાગ્ય છે. લોકો શાંતિથી સાંભળતા હતા.

બાપુ! માર્ગ તો આ છે. પહેલો એને સમજવો તો પડશે કે નહિ? સાચી શ્રદ્ધા અને સાચા જ્ઞાન વિના બધા થોથેથાથા છે. આહાહા..! વસ્તુની જ્યાં ખબર નથી કે આ તે આત્મા કોણ? સમજાણું? અને એ સમ્યગ્દર્શન કોને કહેવું? સમ્યગ્જ્ઞાન કોને કહેવું? ચારિત્ર કોને કહેવું? શું બહારના જાણપણા એ જ્ઞાન છે? વ્રતાદિની ક્રિયા એ ચારિત્ર છે? અને ભગવાન સાચા ને દેવ-ગુરુ સાચા માન્યા એ સમકિત છે? ના. એ તો સમકિત નથી. આહા..હા...!

આ તો પોતે ભગવાન પૂર્ણાનંદનો નાથ આત્મા કેવળીએ કહ્યો. પરમેશ્વરે, સર્વજ્ઞદેવે, તીર્થંકરદેવે કહ્યો એવો દેહથી ભિન્ન ભગવાન પૂર્ણ જેનું શુદ્ધ સ્વરૂપ છે, એવી અંતર્મુખ થઈને અંતરની પ્રતીતિ (થવી), અંતરની એટલે વસ્તુની પ્રતીતિ થવી, જેવી વસ્તુ છે એવી અંતર પ્રતીતિ થવી એનું નામ સમ્યગ્દર્શનનો પહેલો ધર્મનો પાયો કહેવામાં આવે છે. અને આ જ્યાં નથી ત્યાં બધું થોથેથોથાં છે. એકડા વિનાના મીંડા. એ શ્રાવક પણ નહિ અને એ સાધુ પણ નહિ, એમ કહે છે. શું થાય? કહો, સમજાણું?

'તપ સહિત શ્રમણપના ધારણ કરતે હૈં...' આ તો તપની વ્યાખ્યા ચાલે છે. તપ એટલે આ. અપવાસ કરવા ને ફલાણું (કરવું) એ તપ નહિ. મુનિપણું તે તપોધન. આત્મા, એને-સાધુને તપોધન કહેવાય છે. તપરૂપી જેને ધન છે. ઇ તપ એટલે? ભગવાનઆત્મા અનંત આનંદની લક્ષ્મીનો ભંડાર (છે), એને વિશ્વાસમાં, અનુભવમાં લઈ પ્રતીત કરી છે અને એમાં અંદરમાં અંદરમાં ઘુસીને ઠરે છે. એવી ચારિત્રલક્ષ્મી જેને પ્રગટી છે એને તપોધન કહેવામાં આવે છે. અને એ તપોધન જે જમીનમાં રહે તેની... જમીન પણ એને કહેવાય છે ને? તપોધન ભૂમિ. તપોભૂમિ. આહાહા..! આવે છે ને પેલામાં? 'એ સાધુ જહાં ચરણ ધરે'.

મુમુક્ષુ :- તે ગુરુ મેરે મન બસો.

ઉત્તર :- તે ગુરુ મેરે મન બસો. એમાં આવે છે. જ્યાં આગળ આત્મા આનંદની લહેરે શાંતિ.. શાંતિ.. શાંતિ.. શાંતિ.. પૂર્ણ શાંતિ જેનું સ્વરૂપ છે, એમાં એકાગ્ર થઈને જેણે પ્રગટ શાંતિ કરી છે અને શાંતિમાં મહાલે છે, ઝુલે છે, વેદે છે, રમે છે. આહાહા..! એને તપ અને એને મુનિપણું કહેવામાં આવે છે. આહાહા..! આ તો ભગવાનઆત્મા મૂકીને બધી વાતું. કાં તો ભક્તિ ને કાં તો દયા ને કાં તો વ્રત ને કાં તો અપવાસ. પેલો તો પડ્યો રહ્યો, ભગવાન તો પડ્યો રહ્યો. વર વિનાની જાન. વર વિનાની સમજાણું? ભાનેય ન મળે. કીધું ને?

કણબીનો એક આઠ વર્ષનો છોકરો હતો. એના લગન હતા. એને આંગળી પહેરાવી.

લગનની આંગળી હોય ને? બીજો નાનો છોકરો હતો. લગન એના હતા. આઠ વર્ષનો. કણબીમાં નાના પરણાવે ને? તારા લગનમાં મને લઈ જઈશ કે નહિ? પેલો એનો ભાઈબંધ કહે. ભાઈ! મને ખબર નથી લઈ જશે કે નહિ? કારણ કે ઘણી વાર કો'કના લગનમાં જાતા હોય. એના મા-બાપ ન લઈ જતા હોય. પણ આ તો તારા લગન છે ને. ખબર નથી, આ મારા લગન છે કે કો'કના? એની ખબર નથી. લગનમાં મને લઈ જઈશ કે નહિ? બીજો એનો ભાઈબંધ કહે. ભાઈ! મને ખબર નથી, લઈ જશે કે નહિ? પણ લગન તારા છે ને? ઇ છોકરો તો બિચારો સાધારણ.

એમ અહીં લગન તારા માંડ્યા છે અંદરમાં અને તું જાગૃત થઈને ન આવ ઇ કેમ બને? એમ કહે છે. આહા..! જેને અંદર આત્માની લગની લાગી. રાગ અને વિકલ્પથી પાર પ્રભુ છે, એની લગનીના જેણે અંદર લગન કર્યા એ ઠરીને કેવળજ્ઞાન લીધે, પરણીને પરમાત્મા થઈને છૂટકો, એમ કહે છે અહીં તો. બહારથી ક્રિયાકાંડ કરીને મરી જાય તો પણ કાંઈ ધર્મ થાતો નથી. ન થાય? એય..!

મુમુક્ષુ :- ... શુભાશુભભાવસે ધર્મ નહિ હોતા.

ઉત્તર :- અચ્છા! જબરો છે. શુભાશુભભાવસે નહીં હોતા.

મુમુક્ષુ :- શુભાશુભભાવસે હો તો અભી તક ક્યું ન હુઆ?

ઉત્તર :- શુભાશુભભાવસે હોતા હૈ તો નવમી ગ્રૈવેયક ગયા, ક્યોં નહીં હુઆ? જબરો છે ને! નવમી ગ્રૈવેયક અનંતવાર ગયો, તો પણ કંઈ ન થયું. તો હવે તારા શુભભાવથી થશે? સમજાણું કાંઈ? છોકરાઓ પણ બોલતા તો શીખ્યા છે ને. આહાહા..! પહેલા પણ કહેતો હતો.

'જો તપ સહિત શ્રમણપના ધારણ કરતે હૈં ઉનકો તથા ઉનકે શીલકો,...' એનો સ્વભાવ-શુદ્ધ વીતરાગતા. **'ઉનકે ગુણકો વ બ્રહ્મચર્યકો...'** નીચે દરેકનો અર્થ કરશે. **'મૈં સમ્યક્ત્વ સહિત શુદ્ધભાવસે નમસ્કાર કરતા હૂં...'** એવા સમકિત સહિત ગુણીને હું પણ સમકિતસહિત એને વંદન કરું છું. સમજાણું કાંઈ? **'ક્યોંકિ ઉનકે ઉન ગુણોંસે-સમ્યક્ત્વ સહિત શુદ્ધભાવસે સિદ્ધ અર્થાત્ મોક્ષ ઉસકે પ્રતિ ગમન હોતા હૈ.'** દેખો! તે ગુણ જે શુદ્ધ છે, આત્માના સમ્યગ્દર્શનની નિર્મળતાની પવિત્રતા સહિત જે શુદ્ધભાવ છે એનાથી સિદ્ધિ નામ મોક્ષ, તે પ્રત્યે ગમન હોય છે. શુદ્ધ સ્વભાવથી મુક્તિમાં ગમન હોય છે. શુભભાવથી ગમન હોતું નથી, એમ કહે છે. સમજાણું કાંઈ? આહાહા..!

એક જણે હવે એમ કાઢ્યું છે. અહીંનું બધું આવું આવ્યું ને? એ તો એમના શાસ્ત્રમાં પંચમહાવ્રતને આસ્રવ કહ્યા હશે. આપણા શાસ્ત્રમાં તો પંચમહાવ્રતને સંવર કહ્યા છે. એવું વળી કાઢ્યું. અરે...! ગજબ. એક આર્જિકા બોલતી હતી. કારણ કે એવું લાગે કે આનું તો હાલ્યું. આ તો મહાવ્રતને આસ્રવ કહે છે. જોકે એને અજ્ઞાનીને તો મહાવ્રત પણ ક્યાં હતા? સમજાણું? ત્યારે કહે કે, દિગંબરના શાસ્ત્રોમાં મહાવ્રતને આસ્રવ કહ્યા હશે, આપણા શાસ્ત્રમાં (એમ નથી). વાત સાચી, હોં! એમાં છે. મહાવ્રતને સંવર, નિર્જરા કીધી છે. ઠાણાંગમાં પાંચમે ઠાણે. પંચમે નિર્જરા ઠાણે. કાંઈ ઠેકાણા વિનાના કરેલા શાસ્ત્ર છે. મહાવ્રત તો વિકલ્પ છે. વૃત્તિ ઊઠે છે કે આમ કરું,

આમ કરું. એ તો વૃત્તિ છે. આહાહા..! એ સંવર કેવો ને એ નિર્જરા કેવી? પાઠ છે ઠાણાંગમાં એટલે બિચારા ભગવાનને નામે મૂંઝાણા. ભગવાન કહે છે ને. પણ ભગવાનના કહેલા નથી, સાંભળને. એ તો એના સંપ્રદાયના બાંધનારાએ ભગવાનને નામે ચડાવી દીધા. એવી વાત છે, ભાઈ! 'નાથાભાઈ'! ઠાણાંગમાં આવે છે, હોં!

આ પ્રશ્ન વ્યાખ્યાનમાં પણ આવે છે. છે સંવરનો અધિકાર. દયા ને અહિંસાના સાંઈઠ નામ આપ્યા છે, બધા આસ્રવના છે. પહેલો સંવર અધિકાર છે. દયાના સાંઈઠ નામ આપ્યા છે. બધા દયાના નામ. અહિંસા, ... એમાં માને. પ્રશ્ન વ્યાકરણ અધિકાર. એ બધા એ લોકો બહુ લગાવે. પણ એ તો વિકલ્પ છે, રાગ છે. ઇ અહિંસા ક્યાં હતી? સંવર કેવો? સમજાણું કાંઈ?

(સંવત) ૧૯૭૬માં પ્રશ્ન કર્યો. 'ધ્રાંગધ્રા', 'ધ્રાંગધ્રા'માં. 'મગનભાઈ' હતા ને? 'મગનભાઈ', નહિ? 'ધ્રાંગધ્રા'માં 'મગનભાઈ' હતા અને 'વજુભાઈ' (હતા). 'વજુભાઈ' નહિ, 'ગીજુભાઈ'. 'ગીજુભાઈ' નામ હતું. ૧૯૭૬માં ગયેલાને પહેલા? પચાસ વર્ષ થયા. પેલી કોરથી આવ્યા હતા. 'વિરમગામ'થી. પ્રશ્ન ચાલ્યો હતો કે આ સંવરનું શું? આ શુભયોગને સંવર કહ્યો છે ને? ઇ પ્રશ્ન ચાલ્યો હતો, ભાઈ! ૧૯૭૬માં, હોં! ૧૯૭૬. ઇ બધું 'પ્રશ્ન વ્યાકરણ'માં આવે છે. શુભજોગ સંવર ન હોય. લખ્યું છે ને? વસ્તુનું સ્વરૂપ એમ નથી. કહ્યું હતું ને?

એકવાર સપનું આવ્યું હતું. (સંવત) ૧૯૭૬માં. નગ્ન. નગ્ન એટલે? લંગોટી પહેરેલી. નગ્ન મુનિ. મને જોયેલ નહિ કોઈ દિ'. 'મગનભાઈ', 'મગન મૂળચંદ'. પેલી કોરથી આવતા હતા. 'ગારા... ગારા', 'ગારા' ગામ છે ને? 'ગારા'. 'ધ્રાંગધ્રા'થી ત્રણ ગાઉ. 'વિરમગામ'. ન્યાં બધા સામા આવેલા. પહેલાવહેલા જિંદગીમાં ગયેલા. .... સામા નદી કાંઠે. મોટી નદી ને સામે આવ્યા. 'મગનભાઈ' પહેલા બોલ્યા. હું તો ઓળખું નહિ કોઈ દિ', હોં! મહારાજા! જુઓ! આ એક દેરી છે. રહી જાવું છે અહીં? મેં કીધું, આ શું? નદીને કાંઠે આ બાજુમાં. નદીમાં આ બાજુ દેરી છે. ઉપર.. ઉપર એક દેરી છે. ચાર બાજુ થાંભલા ને આમ ખુલ્લી સાધારણ. આ શું છે? પછી ન્યાં ગયા ત્યારે કહે, મને સપનું આવ્યું હતું. મેં તો તમને મુનિ જોયા છે, નગ્નમુનિ. નગ્ન મુનિ એટલે શું? એક લંગોટી પહેરેલી પણ આ જ વેષ અને આ જ ભેખ તમારો. મુનિપણામાં કોઈ દિ' જોયેલ નહિ, હોં! જિંદગીમાં. મેં એને જોયેલ નહિ. આ જ શરીર અને એક લંગોટી હતી. દિગંબર મુનિ તમે હતા. માટે મેં તમને કહ્યું કે અહીં આવી જાવ. એમ કરીને ખુલાસો કર્યો. 'મગનભાઈ'ને ઓળખતા હતા? 'મગન મૂળચંદ'. આ 'ભુરાભાઈ'ના બાપ. 'ભુરાભાઈ'ના બાપ. તે દિ' આ પ્રશ્ન વ્યાકરણની ચર્ચા બહુ ચાલી હતી. પ્રશ્ન વ્યાકરણ એવું છે, શુભજોગ તે... શું કરશું? શુભજોગ સંવર ન હોય, કીધું. સમજાણું કાંઈ? સંવર તો આત્માનો ભાવ રાગરહિત થાય એ સંવર છે પણ એના શ્વેતાંબરના શાસ્ત્રોની લખાણની શૈલી જ એવી છે એટલે લોકો બિચારા બહારથી નીકળી શકે નહિ. 'જાદવજીભાઈ'! જુઓ!

'**ઉનકે ઉન ગુણોંસે-સમ્યક્ત્વ સહિત શુદ્ધભાવસે સિદ્ધિ...**' થાય છે. જોયું? '**સિદ્ધિ અર્થાત્ મોક્ષ ઉસકે પ્રતિ ગમન હોતા હૈ.**' ૨૮. આંકડામાં ભૂલ છે. ૨૮ લખ્યું છે. અહીંયાં તો

ભગવાનઆત્મા સચ્ચિદાનંદ પ્રભુ આત્મા શાશ્વત આનંદનું ધામ પ્રભુઆત્મા ભગવાન તીર્થંકરે કહેલો જોયેલો, જાણેલો. એવા આત્માના અંતરમાં આવો આખો પરમાનંદ છે એવી શુદ્ધની પ્રતીતિ અંદરમાં ભાનમાં આવવી, એવા સમકિત સહિત શુદ્ધભાવની વૃદ્ધિથી મોક્ષમાં જવાય છે. કોઈ રાગથી ને પુણ્યથી ને આસ્રવથી મોક્ષમાં જવાતું નથી. આહાહા..! આવી વાત છે. શાસ્ત્રનું ન માનીએ તો? અમે તો એને સંવર માનીએ છીએ. આ તો રાગ છે ને તું માન તો શું ડાળિયા થયા? આહાહા..! નિવૃત્તિ છે ને, નિવૃત્તિ છે ને? ક્યાં નિવૃત્તો હતો? એ તો અશુભ નથી, શુભમાં આવ્યો. દૃષ્ટિ તો ત્યાં છે. નિવૃત્તો ક્યાં હતો? પ્રવૃત્તિમાં પડ્યો છે. સમજાણું કાંઈ? વિકલ્પ ઊઠે, અહિંસા, સત્ય, દત્ત એ વિકલ્પ શુભરાગ છે. એના ઉપર દૃષ્ટિ છે તો પ્રવૃત્તિમાં પડ્યો છો. પંડિતજી! બરાબર છે? બહાર પ્રવૃત્તિ નથી. અંદર શુભભાવમાં દૃષ્ટિ હોય તો પ્રવૃત્તિમાં મિથ્યાત્વની પ્રવૃત્તિમાં પડ્યો છે. આહાહા..! એ રાગથી ભિન્ન ભગવાન આખો આનંદકંદ (બિરાજે છે). કલ્પ.. એવું કાંઈક છે ને તમારે? કબીરમાં એક ભજન, નથી? કલ્પ. કલ્પવેલી એવું કાંઈક છે.

એક ફેરી અમે 'બોરડ' ગયા હતા. એક માણસ બોલતો હતો. ઘણા વર્ષની વાત છે. કલ્પ ચિંતામણી કે એવું કાંઈક ભજન છે. કબીરનું કોઈક ભજન છે. ઘણા વર્ષ થયા. 'અમદાવાદ'થી પેલા 'ભુરાભાઈ'ના દીકરા નથી આવતા? 'રતિભાઈ'. 'ભુરાભાઈ' હતા ને કોઈ ગૃહસ્થ હતો. ગામનો સોની હોય કે કોઈક હોય. કબીરનું ગાયન બોલ્યા હતા. અધ્યાત્મ કલ્પ વેલડી કે એવું કાંઈક હતું. બોલ્યો હતો. મકાનમાં ઉતર્યા હતા. પણ આ અધ્યાત્મ જુદી જાત છે. એ તો બધી પોતાની કલ્પનાથી (કરેલી વાતો છે).

આ તો ભગવાનઆત્મા પોતે અધ્યાત્મ એટલે અંતર સ્વરૂપ. જેનું દ્રવ્ય એટલે વસ્તુ અને શક્તિ એટલે ગુણ, એવા અનંતા ગુણોનો ધરનાર અનંતી સંખ્યાવાળું એક તત્ત્વ, એની શ્રદ્ધા ને જ્ઞાનનું પરિણમન થવું. અનંત અનંત ગુણનું પરિણમન થવું. સમજાણું કાંઈ? એને અહીંયાં સમ્યગ્દર્શન (કહે છે). અને એ સમ્યગ્દર્શનથી શુદ્ધતા વધતા વધતા શુદ્ધ થતાં શુદ્ધતાથી મુક્તિ થાય. સમજાણું કાંઈ? પેલા ભાઈ હતા ને? 'વાડીલાલ મોતીલાલ'. નહિ? ઇ (સંવત) ૧૯૬૬માં, ૧૯૬૫-૬૬ની વાત છે. જૈન સમાચાર હું મગાવતો. ત્યાં દુકાન ઉપર. આ કબીરના બધા દોહરા હતા. કબીરના દોહરાનું બક્ષિસ આપ્યું હતું. બાર મહિના સુધી હોય ને? આપે. ભેટ તરીકે. કબીર દોહાવલી હતી. પુસ્તક ન્યાં દુકાન ઉપર હતું. દોહરા-બોહરા બધું વાંચેલું, હોં! તે દિ'. આ તો ૧૯૬૫-૬૬ની વાત છે. સંવત ૧૯૬૫-૬૬. જૈન સમાચારમાં ભેટ આવ્યું હતું. એ વખતે સારું લાગતું. વૈરાગ્યવાળું. કબીર દોહાવલી નામનું પુસ્તક ભેટ આવ્યું હતું. 'વાડીલાલ મોતીલાલ' તરફથી. 'અમદાવાદ'. આ દોહાવલી જુદી જાતની છે. સમજાણું કાંઈ?

આવા આત્માઓ અનંત છે. તેથી અનંતગુણા તો પરમાણુઓ છે. એ પરમાણુની સંખ્યા કરતાં અનંતગુણા તો આકાશના પ્રદેશ છે. આહાહા..! એનું જેને અંતરમાં જ્ઞાન વર્તે, એક સમયની પર્યાયમાં આટલી તો એને કબુલાત હોય. આટલી કબુલાત જેને નથી એને તો એક

સમયની પર્યાયની પણ પ્રતીત નથી. એને સમકિત હોય નહિ ને અજ્ઞાનદશા હોય. આહા..!

એવડી એક સમયની પર્યાયની પ્રતીત. આવડો આત્મા, આકાશ, અનંતગુણા પરમાણુ ને અનંત આત્મા, એની પ્રતીત થાય એક સમયની પર્યાયનું જ્ઞાન, તો પણ એ પર્યાયદૃષ્ટિ છે, ત્યાં સુધી એ મિથ્યાદૃષ્ટિ છે. એવડી પર્યાયની જેને ખબર નથી અને શ્રદ્ધા નથી એ તો તીવ્ર મિથ્યાદૃષ્ટિ છે. આહાહા..! સમજાણું કાંઈ? આ તો સમકિતનું ધ્યેય આખો આત્મા આવડો છે, એમ અહીં કહેવું છે. સમજાણું કાંઈ? એવો પૂર્ણાનંદ પ્રભુ, એના અંતરમાં વિશ્વાસ આવીને, માહાત્મ્ય આવીને અંદરમાં પ્રતીત ભાન થઈને થાય, એ સમકિત સહિતની શુદ્ધતા વધતી જાય, એને મુક્તિ પ્રાપ્ત થાય, એને કેવળજ્ઞાનની દશા પ્રાપ્ત થાય. અજ્ઞાનીને રાગવાળાને, ક્રિયાકાંડવાળાને તો નિગોદની દશા હળવે હળવે પામે. કદાચિત્ કોઈ શુભભાવ હોય ને સ્વર્ગમાં ભુતડા-બુતડા થાય. વ્યંતર-બ્યંતર (થાય). આહા..! સમજાણું કાંઈ?

ભાવાર્થ :- **'પહલે કહા કિ-દેહાદિ વંદને યોગ્ય નહીં હૈ, ગુણ વંદને યોગ્ય હૈ. અબ યહાં ગુણ સહિતકી વંદના કી હૈ. વહાં જો તપ ધારણ કરકે ગૃહસ્થપના છોડકર...'** દેખો! જેણે મુનિપણું ધારણ કરી ગૃહસ્થપણું છોડ્યું છે. **'મુનિ હો ગયે હૈં ઉનકો તથા ઉનકે શીલ-ગુણ...'** જુઓ! મુનિ થયા એના તપની વ્યાખ્યા કરી. તેનો શીલગુણ આ બ્રહ્મચર્ય **'સમ્યક્ત્વ સહિત શુદ્ધભાવસે સંયુક્ત હો ઉનકી વંદના કી હૈ. યહાં શીલ શબ્દસે ઉત્તરગુણ...'** લેના. ઉત્તરગુણ છે ને બધા? સમિતિ, ગુપ્તિના ભેદો બધા. **'ઔર ગુણ શબ્દસે મૂલગુણ...'** લેના. અઠ્યાવીસ મૂળગુણ. એટલે મૂળગુણ અને ઉત્તરગુણ. ઘણા ભેદ છે ને? ઉત્તરગુણના તો ઘણા ભેદ છે. શીલ આવે છે? અઢાર હજાર શીલામૃત ધારા. અઢાર હજાર. સમજ્યા ને? ઇ આવશે આગળ ક્યાંક અર્થમાં. એવું શીલ અને ગુણ શબ્દે અઠ્યાવીસ મૂળગુણ.

'બ્રહ્મચર્ય શબ્દસે આત્મસ્વરૂપમેં મગ્નતા સમજના ચાહિયે.' પહેલા બે બહારની વાત કરી, ભેદની. આ તો અભેદ આવ્યું. બ્રહ્મચર્ય. બ્રહ્મ નામ ભગવાનઆત્મા, એનું નામ બ્રહ્મ નામ અંતરમાં આનંદમાં રમણતા કરવી એનું નામ બ્રહ્મચર્ય છે. આહાહા..! સમજાણું કાંઈ? **'બ્રહ્મચર્ય શબ્દસે આત્મસ્વરૂપમેં મગ્નતા સમજના ચાહિયે.'** લ્યો. ચર્યા એટલે લીનતા. શેમાં? કે બ્રહ્મ. ભગવાન બ્રહ્માનંદ પ્રભુ, એમાં વિકલ્પ રહિત લીનતા (થવી), એનું નામ સ્વરૂપમાં લીનતા અને બ્રહ્મચર્ય કહ્યું છે. એવા જીવને 'કુંદકુંદાચાર્ય' કહે છે કે હું નમન કરું છું. એ ગુણને વંદન છે પણ શરીર આદિને નથી. વિશેષ કહેશે... (શ્રોતા :- પ્રમાણ વચન ગુરુદેવ!)